

charakter svým způsobem psychologických sond, z nichž vystupují do popředí traumata jednotlivců ve společenství krajanských diaspor.

S. Brouček patří v české etnologické obci k předním osobnostem, jež systematicky věnují pozornost studiu problematiky českých krajanů ve světě. O emigrantech či exulantech hovoří s velkou mírou empatie a jejich postavení přibližuje čtenářům kultivovaným jazykem v historických souvislostech. Charakteristická je pro něj spolupráce s osobnostmi z prostředí českých diaspor v zahraničí. V tomto případě jde o nápadité spojení pohledů „zevně a zevnitř“. Společně

s L. Martínkem tak vytvořili dílo, které nezávislé sdružení 3P (časopis Přítomnost, Mezinárodní PEN Klub a Společnost Ferdinanda Peroutky) vybralo mezi TOP 10 knih v závěru roku 2020. Ke kladnému hodnocení publikace je namístě také zmínit, že kniha má poutavou grafickou úpravu – a byť cílem bylo v tomto případě vydání odborné akademické publikace (vznikla v rámci Strategie AV 21, program č. 15 – Globální konflikty a lokální souvislosti: kulturní a společenské výzvy, podpořené dotací Akademie věd ČR), představuje čtivý text. Proto nepřekvapuje, že se autorům již dostalo ocenění i mimo akademickou obec.

Andrej Sulitka (Praha)

**Lukáš Fasora – Jiří Malíř (eds.).
Dějiny Brna. 4, Modernizace města 1790–1918.
Brno: Statutární město Brno, 2020. 1283 stran.
ISBN 978-80-86736-62-4**

V průběhu druhé poloviny roku 2020 spatřil světlo světa další svazek monumentální série publikací k dějinám Brna. V rámci této ediční řady, která podrobně mapuje historii Brna a jeho okolí od dob nejstarších do počátku 21. století, se čtvrtý svazek věnuje zejména období od poloviny 18. století do konce monarchie, tzn. do roku 1918. Jádrem publikace je podrobné, hluboké a erudované zachycení procesu modernizace provinčního a ospalého sídla

v tepající jihomoravskou metropoli, ukázání Brna jako laboratoře moderny/modernizace.

Zdůrazňuji, že autorský kolektiv pod vedením brněnských historiků Lukáše Fasory a Jiřího Malíře sestavil odborně fundovanou, avšak čtenářsky nesmírně přístupnou knihu, v níž se pokouší i nepoučenému čtenáři přiblížit onen historiky velmi oblíbený, avšak trochu záhadný, protože hodně teoretický a abstraktní proces modernizace v konkrétním

prostoru a času. Právě kvůli lepšímu pochopení prolínajících se procesů je publikace členěna přísně chronologicky a neaspiruje na nositele „inovátorských“ historiografických trendů. Současně však respektuje zásady zpracování dějin měst (s. 16). S ohledem na rozsah publikace (téměř 1 300 stran) je tento přístup vhodný a pozornému čtenáři vyjevuje brněnské dějiny plasticky se vším „stýkáním a potýkáním“ a způsobem, v němž je čtenář schopen hledat a nalézat paralely se současností, aniž by se musel dopouštět ahistorických zkreslení.

Pro lepší orientaci je publikace rozdělena na dva autonomní oddíly s mezním rokem 1848, respektive s rokem 1918. Právě v této časové posloupnosti, která přesahuje ono „dlouhé 19. století“ končící na prahu války, vidím další pozitivum knihy. Ukazuje totiž, jak rychle a jak fatálně lze destruovat vše, co předchozí generace nejen Brňanů vytvořily a co tvoří pomyslný protipól překotného společenského rozvoje v průběhu 19. století. Poslední kapitola věnovaná místům paměti pak představuje spíše exkurz do této problematiky a je otázkou, zda by nebylo vhodnější její zařazení k částem věnovaným kultuře, ačkoliv zachycuje fázi „bourání model“ zaniklé podunajské monarchie a jejich nahrazování „modlami“ nového československého státu.

První oddíl publikace uvádí čtenáře do Brna na sklonku josefínského éru, která však pro město znamená spíše změnu než radikální zlom

(s. 16). Dějiny města jsou zasazeny do obecného historického kontextu, popsán je jeho správní vývoj, hospodářský a kulturní rozvoj. Všechny kapitoly tvoří ucelený a logický celek, osobně však vyzdvihují kapitolu věnovanou hospodářství, která představuje zásadní, nikoliv však jediný prvek pro následnou industrializaci města. Velmi pozitivně vnímám i kapitolu věnovanou proměnám společenského a veřejného života, v níž je čtenář vtažen do salónů, knihoven i příšerí klášterů, do dobové mentality tehdejších elit a způsobů jejich uvažování o světě a svém místě v něm. Právě tato kapitola umožňuje laickému čtenáři naplnit konkrétní onen často vágní pojem osvícenské společnosti.

V rámci druhého oddílu publikace, který již zahrnuje období bouřlivé industrializace a urbanizace, v němž se rozvíjí moravský/rakouský Manchester, ukazují kapitoly, jak dynamicky se měnilo a rozvíjelo hospodářství – od malých tkalcovských podniků k obrovským továrnám zaměstnávajícím tisíce pracovníků. Tento proces vynikne ještě více díky tomu, že publikace obě fáze hospodářského rozvoje umožňuje bez problémů srovnat. V části věnované celospolečenským změnám poté čtenáře zaujme především proces emancipace českého živlu a formování alternativního „českého“ Brna se všemi národnostními problémy s tím spojenými. Kapitola opět poskytuje možnost vztáhnout velké politické dějiny 19. století na prosto-

rově i časově určená konkréta, tedy využít mikrohistorie k pochopení základních historických dějů. V tomto oddílu nechybí ani kapitoly věnované umění, kultuře, velmi zajímavé jsou části věnované fenoménu trávení volného času, sportu či rozmachu kinematografie.

Druhou část publikace zakončují, jak již bylo uvedeno, kapitoly o první světové válce a místech paměti. V knize nechybí seznamy literatury, zdrojů vyobrazení a seznam zkratk, samozřejmostí jsou rejstříky jmenný a místní.

Domnívám se, že se autorům podařilo nejen zachytit proces modernizace v jeho šíři na příkladu konkrétního města, ale že jej zachytili velmi citlivě, erudovaně, a především ukázali, jak ambivalentní tento pro-

ces je: výstavba okružních bulvárů doprovázená asanací starých budov, industrializace prostoru, práce v továrně a živoření v koloniích, nablýskané sály i skromné bály, ostrakizace na základě jazyka i snaha změnit vlastní osud, svět pozlátka i pocity osamocení a vykořenění ze zažitého rytmu života apod.

Klobouk je rovněž potřeba smeknout před na první pohled poněkud nezvyklým, ale velmi čistým grafickým zpracováním publikace a excelentní redakční a jazykovou úpravou. Na tak rozsáhlý svazek se v textu vyskytuje minimum gramatických a stylistických chyb. Jediným výraznějším negativem je hmotnost publikace, která neumožňuje z ní učinit příjemného společníka na cestách.

Michaela Žávodná (Centrum pro hospodářské a sociální dějiny, FF OU, Ostrava)

Pavel Himl. Pozorovat, popsat, stvořit. Osvícenská policie a moderní stát 1770–1820. Praha: Argo, 2019. 415 s. ISBN 978-80-257-2906-9

Kniha *Pozorovat, popsat, stvořit: Osvícenská policie a moderní stát 1770–1820* historika Pavla Himla nabízí pohled na genezi bezpečnostních složek v moderním slova smyslu a rozhodně nezůstává jen u popisu dějinných událostí spojených s institucí dohlížející na veřejný pořádek. Vzhledem k dlouhodobému zájmu autora o historickou antropologii nepřekvapí kladení kulturně-antropologických otázek. Přidanou hod-

notou tohoto přístupu je samotné téma, na které publikace míří. Fungování státních institucí bylo totiž tématem tradičně studovaným převážně pozitivistickou optikou dějin správy. Himl však na rodící se policii a její zakotvení v tehdejší byrokratickém aparátu pohlíží jako na složku společenského (a také kulturního) vývoje.

Na propojení tohoto fenoménu s každodenním světem „obyčejných“